

---

LILJANA KLEMENČIČ

## Prevodni Pranger: Svetovne ljudske pravljice in pripovedke

PRAVLJIČNO POROČILO

OTVORITEV PREVODNEGA PRANGERJA 2023 V SREDO, 11. OKTOBRA,  
OB 18. URI, MALA DVORANA LUTKOVNEGA GLEDALIŠČA MARIBOR

*Torej ni bilo nekoč. Ni bilo nekje za devetimi gorami, za devetimi vodami. In bili so trije. On in dve, ki jim za ljudsko slovstvo gre: dr. Oliver Currie, Anja Štefan in Špela Frlic.*

Uvodno dejanje pete edicije festivala Prevodni Pranger začenja z netipično debato, je poudarila vodja festivala Urška P. Černe. Ob tem je duhovito napovedala tokratno odstopanje od siceršnjega bolj »dlakocepskega presojanja« problematike kompleksnih oblik prevajalstva.

Omizje, ki mu ni manjkalo tehtnih besed, sta tvorili cenjeni poznavalki ljudskega slovstva, vrhunski avtorici in pripovedovalki Anja Štefan (1969) in Špela Frlic (1982). Njune premisleke o iskanju, zbiranju, prevajanju, poustvarjanju in podajanju zgodb, takih in drugačnih, je spodbujala moderatorka Liljana Klemenčič (1957).

*Bilo je nekoč, tako rekoč se je vse začelo s prevajanjem.*

V zgodovinskem uvodu razvoja pravljice kot literarnega žanra je Oliver Currie pregledno izpostavil znana in manj znana dejstva o razvoju pravljič. Vse današnje knjižne oblike izvirajo iz ustnega izročila, ki je romalo med prebivalstvom v lokalnem besednem izrazu. Zbiranje in objavljanje klasičnega pravljičnega gradiva, kot so čez ves svet znameniti korpusi na primer italijanskih, francoskih, arabskih, angleških in drugih, je hkrati pomenilo prevajanje le-teh. Kako bi pa bilo sploh mogoče drugače prestopati bližnje in daljne geografske meje, če ne bi zbiratelj lokalni zgodbeni kolorit prenesli, prevedli v normiran knjižni jezik. Torej jezik, ki ga je tam, v 19. stoletju, govorila manjšina izobražencev iz prestolnic. Tako je pretvarjanje ustnega izročila v knjižno obliko v bistvu zamolčalo, prikrajšalo, podrgačilo resnično jezikovno podlago tiskane pravljične oblike. Currie je poudaril, da so ustne tradicije preživele v neizobraženi skupnosti, ki ni poznala standardnih jezikov. V Veliki Britaniji so tako zbirali pripovedni material na Irskem, a niso upoštevali, spoštovali tedaj živega irskega jezika in so zgodbe postavili, predstavili v angleščino. To velja tudi za *Myths and Folklore of Ireland*, ki jo je leta 1890 izdal Jeremiah Curtin. Enako groba je bila transformacija v Franciji, kjer je normirani jezik prekril gaskonščino, bretonščino, flamščino, katalonščino in druge živobesedne jezike. Ob tem ostaja prevajanje nekako skrito in postavlja se vprašanje, ali

se sploh ohranja izvirnik pripovedi. Ali ne spoznava današnji bralec le adaptiran prevod? Pri tem se povsod pojavlja dilema jezika, vplivanja založniške politike in splošnega kulturnega, nacionalnega, gospodarskega položaja v nekem okolju. Pri tem velja omeniti odnos do resnice, do kulturnega in avtorskega prisvajanja in tudi pomen trpljenja majhnih kultur zaradi dominantnega jezika v nasprotju s perifernim.

*Prepleti dobrega in zla so v pravljicah doma. Brez temin ni svetlobe. In pravljичne, pripovedovalske, zgodbene podobe živijo v času in prostoru ter ju bolj odražajo, kot bi sprva pomislil poslušalec ali bralec.*

Anja Štefan in Špela Frlic sta nato razkrili osebni pravljичni, zgodbarski ustvarjalni credo, ki ju druži in nakazuje nadaljevanje in preplet pripovedovalskih, književnih poti. Anja Štefan je bila pobudnica in dolgoletna vodja festivala Pravljice danes v Cankarjevem domu, kjer so orali ledino s pripovedovanjem odraslim. Spomnila je, kako so nekateri nastopajoči, kljub jasnim navodilom o pripovedovanju, pravljice, zgodbe brali in ne pripovedovali. Le-te so pomembno zaznamovale tovrsten prostor v Sloveniji, kjer je veliko skupnih potez s preostalim svetom. Špela Frlic je nadaljevala njeno delo s festivalom, ki se je razvijal in pridobival na obliki in veljavi. Povedala je, kako strahoma je Anja Štefan predlagala novo poimenovanje festivala, saj ne zaobjema le pravljic, marveč tudi mite, legende, resnične zgodbe in podobno.

Anja Štefan je govorila o pomenu urednikovanja revije *Ciciban* Kristine Brenkove, ki jo je odlikoval izjemen posluš za ljudsko slovstvo. Njenemu delu je sledil predah z drugačno strategijo urednika Boža Kosa. Posluš za ljudsko in pravljичno v vseh niansah so obnovile naslednje urednice in uredniki Mladinske knjige ter *Cicibana* in z njimi je rastle tudi Anja Štefan. Spomnila je na stroga folkloristična merila, kakor tudi na pomen naslovnika, ki mu bo branje, pripovedovanje namenjeno. Ni redkost pripominjanje folkloristov, da je bilo v neko pripoved preveč poseženo. In obratno: literati so priporočali večjo avtorsko svobodo.

Strinjali sta se, da je prostor in čas pripovedovanju vedno bolj naklonjen. Še več: odpirajo se mnogi novi pripovedovalski prostori in možnosti. Pa tudi, da bi bile nujne strokovne, folkloristične objave iz domače zakladnice. Nista pa si bili edini, da je tovrstnih objav za mlado bralsko občinstvo dovolj. Špela Frlic svoje delo bolj nagiba k najstnikom in odraslim, Anja Štefan pa je tudi s poezijo in drugimi avtorskimi projekti bližja najmlajšim. Gnetenje in česanje besedila iz davnih dni obe avtorici gladita in gladita, da v današnjem jeziku teče zgodba brez umanjkanka zvočnosti, ki je lastna ljudskemu slovstvu. To je umetnost, to je ustvarjalni proces, ki zajema veliko znanja z različnih področij. Takšno delo sodi k človekovemu zorenju in oblikuje senzibiliteto v pripovedi, ki jo podaja.

*Pravljicam za konec pogosto počí lonec. Danes je pravljичno posodje zvrhano z obiljem pripovedovalskih možnosti.*

Anja Štefan je razgrnila dolgotrajne poti in zbiranje živalskih pravljic z vsega sveta. Nekoč jih je zbirala za svoje otroke, zdaj jim v dolgotrajnem procesu nadeva knjižno obliko za mlade bralce. Špela Frlic sistematično, tudi s pomočjo novih medijev, sestavlja zbirko z ženskimi junakinjami Balkana za mladino in odrasle.

Njuna žametna in poglobljena glasova ter celoten dogodek so dostopni na <https://pranger.si/prevodni-pranger/>.